

עיונים לשבת פרשת ויחי עפ"י הרמב"ם

מרכז מורשת הרמב"ם רח' התנאים 6 טבריה, משרדי המרכז רח' יוחנן בן זכאי 6 טבריה, טלפקס- 04-6790632

לשאלות, הערות והארות info@harambam.org.il

לעילוי נשמת אסתר בת רחמה

גבורתו של שמשון

הרב שאולי גרינפלד

"ניתן לראות בו את מנהיגם ומקור השראתם של גיבורי ישראל בכל הדורות. כוחו הפיזי עורר את דמיונם של ילדים, תושייתו – את זה של המפקדים, ומקדשי ה' בכל הדורות נשאו על שפתותיהם את מילותיו האחרונות".

שמשון הופיע בתוך תקופה קשה ואפילה, שנמשכה זמן רב, כפי שמתואר בספר שופטים³:

"ויסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה', ויתנם ה' ביד פלשתים ארבעים שנה".

מההיה הכחשהניע את שמשון להתגרות בפלישתים, בזמן שבו כולם פחדו מהם? כתב הרמב"ם במורה נבוכים⁴:

"תחילת מעלות הנבואה שילווה את האדם עזר א-להי יעררו ויזרזו לעשות טובה גדול בעלת ערך... וימצא מצד עצמו לכך התעוררות ודחיפה לפעולה, וזה נקרא רוח ה'... ונאמר בשמשון 'ותצלח עליו רוח ה'⁵".

בשמשון מפעמת רוח ה', והיא נותנת לו את האומץ וההתעוררות לקחת יוזמות, ולגרום לפלישתים הרג ונזק רב.

גם העובדה שמשון הולך לחפש נשים נכריות, אינה מונעת מהרמב"ם מלראות בשמשון דמות שאין לחשוד בה במעשה עבירה. וכך כתב הרמב"ם בסעיפים שהוקדשו להלכות גירות⁶:

"אל יעלה על דעתך שמשון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא ידיד ה' נשאו נשים

בפרשתנו המסיימת את חומש בראשית, אנו לומדים את ברכות יעקב לבניו. וכך נאמר בברכה של שבט דן:

"דן ידין עמו, כאחד שבטי ישראל. יהי דן נחש עלי דרך, שפיפון עלי ארץ, הנשך עקבי סוס ויפל רכבו אחור. לישועתך קויתי ה'¹".

רש"י, מלמד אותנו שהברכה הזו, היא נבואה על שמשון הגיבור:

"דן ידין עמו – ינקום נקמת עמו מפלישתים... ועל שמשון ניבא נבואה זו".

ובהתאם לכך, התפילה המסיימת את הברכה, מבטאת את נפילתו של שמשון לבסוף, ובלשון רש"י:

"לישועתך קויתי ה' – נתנבא שינקרו פלישתים את עיניו, וסופו לומר 'זכרני נא וכו'²".

ועל דרך זו כתב גם הרמב"ן:

"לישועתך קויתי ה' – לא היה בכל שופטי ישראל מי שנפל ביד אויביו זולתי שמשון שהוא הנחש הזה... והוא היה האחרון לשופטים... וכאשר ראה הנביא תשועת שמשון כי נפסקה, אמר לישועתך קויתי ה', לא לישועת נחש ושפיפון, כי בך אִשַׁע לא בשופט, כי תשועתך תשועת עולמים".

ברכתו – נבואתו של יעקב, פותחת לנו צוהר להתבוננות בדמותו המיוחדת של שמשון, כפי שתואר אותה הרב אברהם רמר בלשונו המיוחדת:

1 בראשית מ"ט, ט"ז – י"ח.

2 שופטים ט"ז, כ"ח.

3 י"ג, א.

4 ב, מ"ה, עמ' רס"ג במהדורת הגאון מהר"י קאפח.

5 שם י"ד, י"ט.

6 איסורי ביאה י"ג, י"ד.

נכריות בגיותן [= בהיותן גיותן].

אין לרמב"ם ספק שמשון לא היה מרשה לעצמו לחטוא. ואם כן בהכרח עלינו להסביר:

"שמשון גייר ונשא".

ואף שהתברר שנשותיו נותרו בדרכי אבותיהן, כיון שאחרי שגוי מתגייר⁸:

"אפילו חזר ועבד עבודה זרה – הרי הוא כישראל משומד שקידושיו קידושין, ומצווה להחזיר אבידתו, מאחר שטבל נעשה כישראל, לפיכך קיים שמשון ושלמה נשותיהן, ואף על פי שנגלה סודן".

מה היה עניינו ותפקידו של שמשון? התשובה לכך נמסרה מראש על ידי המלאך לאמו של שמשון:

"והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים".⁹

שמשון מתחיל 'לשנות את הכיוון' ביחס שבין ישראל והפלישתים. הוא הראשון שמעז להרים ראש נגדם. את המלאכה ימשיך שאול, ויסיים דוד, אבל את הפתיחה נותן שמשון.

חז"ל במדרש¹⁰ אומרים שמשון כל כך עורר צפייה בעיני רוחו של יעקב אבינו:

"לפי שהיה יעקב אבינו רואה אותו וסבור בו שהוא מלך המשיח".

יעקב רואה בהופעת הגבורה של שמשון, הופעה שמזכירה את הגאולה. וכל כך למה? ביאר מרן הגרי"מ חרל"פ¹¹:

"שכן החיצוניות היא הצל של הפנימיות. וכאשר מתגלה גבורה חיצונה גדולה ומופלגה עד מאד, יודעים אנו למדי את עוצמת הגבורה הפנימית, שמתגלת בפנימיותה בתוקף אור בהיר מאד, ובזמן שמתאחדת הגבורה הפנימית עם הגבורה החיצונית, אז הזמן המוכשר להופעת הגאולה בכל הודה והדרה וגדולת נפלאותיה. ולכן כאשר ראה יעקב בשמשון התאחדות הגבורות האלה, שיחד עם היותו גיבור עצום, היתה השכינה מקשקשת

לפניו כזוג [=פעמון], סבר בו שהוא מלך המשיח, והגאולה מגעת בימיו".

בשמשון ישנה גבורה פנימית, רוחנית, רוח ה' נושאת אותו, וכשהיא מתחברת בגבורה גשמית גדולה – אנו מצפים לרגלי משיח. וכך כבר כתב רבו של הגרי"מ חרל"פ, מרן הראי"ה קוק זצ"ל, באחת מאיגרותיו¹²:

"על דבר ענין הגבורה שב[ספר] אורות. הדברים מבוארים שכלפי קדושתה של כנסת ישראל הכל הוא קדוש ונשגב לאין חקר, ושמשון שנשתבח בגבורת גופו הוא קדוש ה', וזן את ישראל לאביהם שבשמים, ונקרא על שמו של הקב"ה. ומתוך הצורך הגדול של התגברות הקדושה בעולם באחרית הימים על ידי כנסת ישראל מוכרחת גם הגבורה הגופנית להתעורר ברב כח. ועל עובדי ד' באמת החובה מוטלת לזכך את היסוד הפנימי של הגבורה, בגבורה קדושה".

הקשר בין הגבורה ובין התקדמות הגאולה, היה כנראה מובן גם לגויים. וכך סיפר הרב משה חיגר, לימים עורך קבצי פסקי הדין הרבניים, כאשר היה בחור ישיבה צעיר, והגיע לקבל אישור לעלות לארץ בקונסוליה הבריטית בוורשה, לפני כמאה שנים¹³:

"כשנכנסתי ראיתי תור ארוך לפני. מבטי נפל על השולחן אצלו ישב פקיד הקונסוליה, וראיתי על השולחן איזה מכשיר כמו שרשרת קצרה עשויה קפיצים, ושתי טבעות משני צידיה. הבחור שהגיע לשולחן מתח את השרשרת והפקיד הסתכל על המספרים שהיו רשומים על המכשיר. שאלתי את העומדים לפני את פשר הדבר, ואמרו לי שהקונסוליה מקפידה שהבאים לארץ ישראל יהיו בעלי כושר גופני. והמכשיר הזה מודד את כוחו של הנוסע כמה הוא יכול למתוח את הקפיצים האלה".

חזק חזק ונתחזק!

12 אגרות הראיה ד, אגרת א עח במהדורה הישנה, רמ"ד בחדשה.
13 סם חיים עמ' 80 – 79.

7 ה"ל ט"ז.
8 ה"ל י"ז.
9 שם י"ג, ה.
10 בראשית רבה צ"ח, י"ד.
11 מעייני הישועה פרק ב עמ' י"ד במהדורה הישנה, עמ' ו בחדשה.